

אור השכל

גליון בית המדרש עיון למחשבה . משיעורי הרב יצחק לאווי

גליון מיוחד • חנוכה תשפ"ו • גליון י'

כוונות לחנוכה – נר ראשון דחנוכה תשפ"ו

פתיחה: המראה

משל בירה דולקת

משל לאחד שהיה מהלך ממקום למקום, מבית לסוכה ומסוכות לבית, וקשר ספינתו כאשר קשר לולבו, ולא היה יכול להלך בים מפני רוחות ימות הגשמים, ולא ביבשה מפני קוצר הימים, ולא להתפלל שכבר נמנעה תפילת עוברי דרכים מפני צורך העולם. וישכב במקום וילן שם כי בא השמש, וירא בירה אחת דולקת, נתן עיניו בבירה, וכל חלונותיה שקופים אטומים מזריחים את מאורותיהם, ויאמר מי שהולך עמו תאמר שאין מנהיג לבירה זו, ומה צורך לו לאורה זו והוא ברצונו מעורר את השחר והארץ האירה מכבודו, וכאשר ביקש שלח חשך ויחשיך ולא מרו את דברו, או שמא לרצותו בדמעות כנגד הנר הוא צריך, ומה יתן לו ומה יוסיף תוספת אורה לברכה מסופקת, והנה תוהה.

והנה האשה הנצבת עליו בזה ותאמר למה תאמר נסתרה דרכי ומאלוה כל משפטך, כי רוח על פניך יחלוף ותכירנו עוד מקומו, ואלוהי עולם בורא קצות הארץ לא יחליף ולא ימיר, ואם רוח המושל עלתה עליך מקומך אל תנח, אכן יש במקום הזה. ואם ימעט הבית מהיות שאל לך אות מעם אלהיך העמק שאלה, ושאלת כלים מן החוץ כלים רקים אל תמעטי, קח נא את האבן אשר שמת מראשותיך ויצקת שמן על ראשו, והמלא תסיעי, ואת ובניך תחיו בנותר, והנותר ביום השמיני עשה לו מדור בפני עצמו, וקום עלה בית אל לאל ועשה שם מזבח לאל הנראה אליך.

חן מקום על יושביו

והנני פותר את החידה, ואשתדל לגלות לי ולאשר לי את כל האמור למען לא יארכו הימים ויסתם החזון. ונשהה

שעה אחת שתתחונן הדעת עלינו, ויהיו דברים אלה כאשר התחננתי דברי חן, נובעים מן נקודת חן מקום על יושביו, שכן החן הוא כאשר דבר נעשה ממקומו ללא קפיצה ודילוג, והדבר המכוער שהוא היפך החן הוא כאשר הוא תלוש ממקומו או נראה כמתאמץ, אבל במקום החן הרי הכל נובע מן אותו המקום והוא מתאים אל עצמו מכל צד ומכניס לתוכו את כל שהוא נצרך בכל המדרגות, והרי חנוכה ח"ן א"ל או ח"ן הכ"ו.

המשכת חנוכה לחודש השביעי

חנוכה כראש השנה

ונאמר, כי החנוכה הוא התחנה הראשונה אחרי החודש השביעי, וכאשר ברור שאין סדרי מועדות מקריים ביחס לעצם תהלוכות הזמן שבהם נקבעו, (שאם תאמר במקרה היה הנס הזה בתאריך הזה בשנה על כן נחגג בו, תמה על עצמך ולמה היה הנס בתאריך הזה בשנה, ולמה נקבע בזמן הזה וכי אנוסים אנחנו לחגוג באותו הזמן, ואם אין הזמן ראוי היה נקל לדחות את החגיגה לזמן אחר, כמו שעשה משה בחנוכה ראשונה שדחאו לחודש ניסן. והרי השנה הוא הסדר השורשי שעליו כל קורות העולם מסובבים כל שכן הנפש הסובבת לה במעגל השנה, והכל כלול בתוכו.) ראוי לחיות את חיי החג הזה כהמשכו של חידוש השנה בשביעי הזה.

אשר על כן אמר רבינו לוי יצחק (קדושה ראשונה לחנוכה) אשר נקרא 'חנוכה' לפי שהוא חינוך השנה שהתחיל לנוע בחודש השביעי, בחג הראשון שבו. ומרגלא בפומייהו דרבנן אשר סיום החנוכה הוא סיום גמר החותם של דין הימים הנוראים. ואמר רבינו נחמן 'כל אחד כפי מה שפועל בקשתו ביום הכיפורים, דהיינו שיענה ויאמר סלחתי, כן יש לו חנוכה'. וכל אלה הם דיבורים נובעים מן בחינת הניסיון יותר מאשר מן דרושי המקורות, כי כן הלכו לדרוש את השם ומצאוהו

שבישראל לביתו מן העלייה הראשונה, ומן הסוכות ועד החנוכה הוא כשבעים יום שהוא שיעור שלם של שבעה פעמים עשר. ובבראשית רבה כב, ד על פסוק 'ויהי מקץ ימים' נאמר מאן דאמר בתשרי נברא העולם, עשה הבל קיים מן החג ועד החנוכה, מ"ד בניסן נברא העולם, עשה הבל קיים מן הפסח ועד עצרת, בין לדברי אלו בין לדברי אלו, הכל מודים שלא עשה הבל בעולם יותר מחמשים יום", ונתקשו המפרשים בחשבון הימים, אבל העניין ברור לדעתנו, כי 'חמישים יום' הוא פרק זמן חשוב בתוך התקופה, ואמיתותו ידוע, ובקיץ מסומן הדבר בשבועות ומקבילו החורפי הוא זמן החנוכה).

הראוי בא ונעשה מוחזק בשצריך אותו
ובפרט כאשר נחשכו הדרכים יותר והושם שיקוף משומם עד שלא יכלו לעלות וליראות בחג הסוכות כלל, וודאי בזמנים כאלה בא ה'ראוי' הזה ונעשה מוחזק, השלימו בימות החנוכה את שמחת חג הסוכות שחסרו באותה השנה, ככתוב בספריהם ורמזו בטעמם של בית שמאי כנגד פרי החג (וכאשר ציינתי המקורות לזה במאמרי קושיית הבית יוסף ובמאמר השמחה בחנוכה). ולא כי באו לעשות זכר בעלמא או לעבור על בל תוסיף, אבל גם זה הוא מתוך חיות נפשם אשר הרגישו שכך נצרך להם, ואין ההשלמה הזו תלושה באוויר שהרי מעיקרי חג הסוכות הוא חגיגת היות השכינה שורה עלינו כסוכה, שלכן בימים אלה חגג שלמה את חנוכת המקדש וביום השמיני שלח את העם, ובוודאי שמחת החנוכה שלהם איננו אלא אותו השמחה.

(ודע שכל עיקר הגדר איזה מעשים נדחים גם אם הם נראים לשם שמים ואיזה מעשים רצויים גם אם חסר בהם כבחינת טומאה הותרה בציבור ודילוגו עלי אהבה ולא כטהרת הקודש, הכל איננו תלוי אלא באותו החן שדיברנו בו, ובאשר אין אדם יכול לשפוט על פי החן הזה נצטרך ללכת בדרך כלל בדרך הכלל, אבל עיקר העיקרים שיש לכוון אליו הוא שיעשה הכל בתמימות כמעשה תינוק המוצא חן בעיני הכל יען כי אינו מחשב חשבונות רבים, ולא שמטרתו טהורה אלא שעניינו נכון ונקי).

(ודע כי כאשר אדם עושה מעשה כזה בהתרסה ומעורב בו שמץ עקמומיות, או אינו מתתקן עד שבא בזמן אחר או בגלגול אחר ועושה את אותו המעשה אלא שהוא נעשה בתמימות, וזה התיקון נפעל לעתים בדרכי עונש, שהוא נאנס אחר כך אונס חיצוני או פנימי לעשות את אותו המעשה, ואז כאשר עושה אותו באונס ובשברון לב הרי הוא משלים את שעשה תחילה בנטייה מן המרכז. וזה סוד 'אם בטלת מן התורה יש לך בטלים הרבה כנגדך'. 'וכל המבטל את התורה מעושר סופו לבטלה מעוני',

קרוב אליהם בסדרי ימים אלה, ועל כן מצאו דברים אלה חן בעיני ישראל שכך היא המידה 'כל מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים', כלומר כל מי שמתחיל בתמימות מתוך דרך נפשו אשר השער נקרא 'יראת השם', הרי כל דבריו ניכרים באמת. (ודע שאין הכוונה בזה כטעות ששללנו בכונות הסוכות, כאילו אין לנו דרך התקרבות אלא בתנועת ימים הנוראים, ועל כן יש למצוא בכל מועד אחר את אותו הנקודה או לשיר את אותם הניגונים. אבל הכוונה שחיי הנפש אחד הם, ואדרבה מתוך היענות אל מבט אחד נובע המבט ההפוך, אשר כולם כוללים את הכל כסדר הדברים העדינים, ואעפ"כ הם נפרדים כל אחד איש למקומו לארצו וללשונו לגמרי. כי שם שהחושב שהכל תנועה אחת של תשובה ויראה איננו יודע מחייו, כך מי שהכל עניינים ארעיים ומקריים נפזרים איננו יודע מחייו).

חנוכה הוא עצרת של סוכות הראוי
וכבר נודע בינינו אשר בביקוש שורשי העניינים בלשון תורה ובלישנא דרבנן, הרי כאשר נקרא דבריהם באותו החן נמצא הכל מפורש בהם, שכן אמרו ראוי היה להיות עצרת של סוכות כשבעה שבועות אחר החג כשבועות שהוא עצרת של פסח, אלא מדרש "אמר הקדוש ברוך הוא חורף הוא, ואינן יכולים להניח בתייהם ולבא לכאן, אלא עד שהן אצלי יעשו עצרת". (תנחומא בובר פנחס יג, תנחומא הנדפס פנחס טו). היינו כי סדר השנה הוא להיות מועד אחר פרק מסוים של עבודת התקופה, כמו שהוא העצרת אחר שבעה שבועות הקציר הראשונים אשר שמר לנו, וכאשר נאמר 'אמר הקדוש ברוך הוא', היינו הדורש הזה שמע אותו מדבר ככה בפסוק 'ביום השמיני עצרת תהיה, כאשר סיים "מנין ממה שקראו בענין ביום השמיני עצרת", כאומר, 'בעצם ישנו זמן חג חמישים יום אחר הסוכות, אלא שאני קורא לכם במיוחד שלא תצטרכו לזה. שהוא פירוש 'אמר הקב"ה' במדרש בכל מקום, שהוא כאומר זאת במיוחד, כלומר שיש כאן חידוש על הסדר הטבעי. ומכל מקום הסדר עצמו לא זו ממקומו, כסדר כל דבר ש'היה צריך להיות', ובוודאי קשה על ישראל הפרידה מן הראיה אחר עבור שבעה שבועות או שבעים יום, וה'ראוי' הזה איננו אלא שמונת ימי החנוכה.

(ודע שאין 'חמישים' יום כאן דווקא, ולא כמי שכתב בלוח שלו ביום ה' או ו' כסלו לציין את היום הזה, כי העיקר הוא שהוא אחר פרק מסוים של עבודת התקופה, ובקיץ שהימים ארוכים והעבודה מרובה ממנה הזמן הזה להגיע מאשר בחורף שהכל מתנהל בכבדות, ועד ו' בחשוון לא הגיע אחרון

תחילה עם המון צבאות, והנה עשו בא ועמו ארבע מאות איש. והוצרכנו להתגבר עליהם, אבל בהתגברנו חשפנו את אבן הראשה, והיה כל ההר הגדול לפנינו למישור, ונשאנו את אותו הבנין אלינו, תשואות חן חן לה.

נצייר תחילה את דרך בניית הבנין הזה, ונראה למה קמים עליו, והדרכים אשר נראו אלינו למען נדע להילחם עם הקמים עליו. תחילה עלינו להתבונן במעבר מן חפירת היסודות, אשר הוא הפעולה של הימים הנוראים, אל הנחת שורות הלבנים הראשונים אשר במקדש השם. ונוכל לטעות לומר כי אם עיקר פעולת התפלה הוא החתירה אל הדבר אשר הוא הנובע מעצם רצון הלב, כיצד ייבנה עליו בנין של קבע לעולם, והלא עד זקנה ושיבה לא ניפטר מן ההכרח לחפור את עצם היסודות ולבדוק את עצמנו הנכון הדבר בליבנו ואם לאו.

התירת האמת בעצמה מוליכה לחרשות

מחשבה זו לא בלבד שהיא מסוג 'בנין נערים סתירה', ובאמת הנערים צריכים לסתור את הנחותיהם הראשונות לבנות את בנייניהם, אבל איננה כל עיקר הבנין. היא גם איננה עמידה תמימה על אותו המחקר של בדיקת הלב. כי כל הנמשך אחר נביעת האמת בתום לב הרי הוא נמשך גם אחרי כל הדרכים שהחיפוש הזה מביא אותו בהם, ואיננו מתעקש להישאר בתנועה ראשונה שאותו זיהה עם בקשת האמת ברגע התחלתו. ודבר זה ידוע לכל מי שהתנסה פעם בחיפוש מן הסוג הזה, אשר המראה כמו תחש משתנה לכמה גוונים וכמו חלום מחליף את צורתו למרות שהוא תמונה אחת, וככל אשר נשהה בהתבוננות עליו נראה בו גוונים אחרים כמו שיקרה למי שיתבונן בבינת הלב על הנר הדולק שלא יראה אותו בגוון אחד במשך הזמן אלא הוא ישתנה לעיניו, למרות אשר הנר עצמו כולל את כל אלה בו. וכל המתמסר אל דרישה זו הרי הוא מקבל על עצמו 'אל כל אשר תשלחנו אלך', שמלאכים יראו לו את כל הדרכים המתפצלים מנקודת ההתחלה שלו ויורו לו דרכים חדשות להמשיך ממנו בכל עת.

ולכן ידע כל מי שתירגל את התרגולים שהצענו בימי ראש השנה, אשר תרגולים הללו יש להם 'תאריך תפוגה', וכי הם אינם אלא כניקויים הבאים לנקות את הלב למען יוכל להכיל את הציורפים החדשים של השנה החדשה, אבל יש לעקוב

כי על הביטול הראשון אין לו תירוץ אבל לפי שבהכרח נצרך לביטול הזה לכן נסתבב שיעשה את אותו הביטול באונס והוא מתקן אותו. ועל כן היו חסידים שהתאוננו כאשר הגיע לידם ביטול מצוה באונס כי הבינו שהוא כתיקון על שביטלוהו ברצון והיה עדיף שלא יבטלוהו לכתחילה)

(ודע שכן תיקנו מתתיהו ובניו את שורש הפגם של עשיית החג שלא בזמנו, אשר תחילתו מעשה קין, כפי שהבאנו מן המדרש למעלה שהיה בעולם ועד החנוכה, ונמצא הביא קין את ביכוריו בזמן החנוכה. ואמר פילון - ולא נמצא מקורו וראה בספר מדרשי פילון על הפסוק שהביא למקור זה - שחטא קין היה 'ויהי מקץ ימים', שהביא את ביכוריו באיחור. והוא פשוט לפי החשבון שהרי שנינו 'מן החג ועד החנוכה מביא ואינו קורא', ואם הביא בחנוכה הרי לפחות אינו קורא ולכן לא שעה כי הקריאה הוא השעיה ואם בחנוכה עצמו גם אינו מביא. והחטא הזה עצמו הוא חטאו של ירבעם שעשה את החג בחודש אשר בדא מליבו והוא בחודש השמיני, כי ביקש לעשות את השמיני בזמנו, אבל מתתיהו ובניו שאירע להם הדבר באונס תיקנו את זה, ועל כן נעשה שם שורש לאיחוד בין השבטים והיו הכהנים למלכים. ועיקר הסיבה הוא שעשו הכל בתמימות ובשם כל ישראל ולא בפילוג מהם כאשר הארכנו להראות במאמר היוונים ולא המתיוונים, ולכן מלכות החשמונאים הוא שורש למלכות המשיח. הערה זו אינה ברורה, ונחזור לענין).

חינוך משכן מצוות עצמו

נספר אם כן מהו החידוש אשר אנחנו מחנכים בימות החנוכה. ונאמר כי הארכנו בימי ראש השנה ויום הכיפורים כיצד אין השכינה יכולה לשרות אלא באמת, וכי התפילה כשאינה נאמרת באמת אין בה טעם ולא יופי ולא הדר. ובוודאי כי זוהי נקודת ההתחלה האמיתית של השנה דהיינו של הסדר המתחיל מצעקת התחנונים, 'שנה שמריעים בתחילתה', והיא שואבת את חיותה מן האפס דהיינו כל האמירה שאמרנו שם שכל הכתוב ומודפס ובנוי וחתום איננו שווה לנו. והתוודינו במקום שנכנסו אליו את עוצם התוהו שממנה ארגנו את בנייני השמחה אשר בנינו ממנו 'בנין של שמחה', בית חתנות הוא החופה.

החתירה בימים נוראים בנה בנין

מתוך כל אותם הצמצומים וההימנעות, הצטיירו לנו וודאי עולמות חדשים, תפלות חדשות, ותמונות חדשות אשר בהם הכנסנו את נקודות חיותנו. המשכן אשר התחלנו לבנות ממוצאי יום הכיפורים, הגיע הזמן לחנכו. וכאן נפגשנו

בערכים הכי פנימיים. ועל כן ברור שיש צורך לסכם ולרכז את ההשגה הקודמת האמיתית ולבנות על גבה. ועוד סברא ראשונה אומרת, שעיקר חיות הדברים הוא כשהם מתחדשים ונובעים באותו זמן ובאותו רגע מבאר יצירתם, ומה יתן לנו ומה יוסיף לנו דברים ישנים והרי העיקר הוא חן הרגע הזה. אבל זה אינו אלא חוסר הבנת קדושת אותו המילה אשר השיג בראשונה. שכן בדיוק כפי שלא נחשוב בדרך כלל על התורה עצמה או על מקום המקדש עצמו שהוא מתיישן שכבר ניתנה למשה רבינו או כבר קבע אברהם אבינו את מקום התפלה לפני זמן ארוך מאד, אבל אנחנו מאמינים כי בדיוק לפי שהוא מקום השראת הקדושה לכן יש בו מתכונת הקדושה והוא מתחדש תמיד ממקורו כי איננו נפרד ממנו, ואדרבה כאשר חוזרים לאותו הספר הקדוש או המקום הקדוש או הפעולה הקדושה, הרי זה כמו טבילה במקווה המחובר בהשקפה אל מקור המעיין ועל ידי שמעוררים את הקדושה הנמצאת שם מעוררים את הקדושה המקורית עצמה, וכך בדיוק הוא בדברי האדם עצמו אשר כבר חיבר, ויותר מכך שהרי עיקר התעוררות האדם הגדול איננו אלא מן הדברים שהמשיכה פרט נפשו ממקום שורשה הפרטי ובו עיקר הפעולה.

המלחמה המתעוררת נגדה

כל הבא לעשות כדבר הזה מתעוררים נגדו כמה מתנגדים וכמה לוחמים, אשר מהם כבר שללנו מראש, ומהם צריך לפרט יותר ולשלול. כי בוודאי אין דרך גידול אמיתי אלא בדרך הזו, ולכן בוודאי ירצו להפילו בדווקא כאשר מתחיל לבנות דברים של קיימא. שהרי ידוע שרבים הם הצעירים הפורחים באוויר ומבקשים לעלות אבל הסולם נעלם מעיניהם ואינם יודעים לבנות את הסולם שיהיה מוצב ארצה שלב אחר שלב, ודווקא כאשר מבקשים לעשות את זה אז מתגברים עיקרי המתנגדים כי זוהי מפלתם לגמרי, ולא שעיקר ההתנגדות הוא עצם ההתיישנות כי את זה כבר סילקנו בשלב הראשון של בראשית. אבל עיקר ההתנגדות הוא נגד השכל הגבוה הנמצא בבנין שלב אחר שלב. ולכן ראוי להכיר את כל ארבע מאות האיש של עשו והאיש האחד הבא בלילה להפיל את יעקב וכל שרי מלכות יון הרשעה העומדים עלינו להשכיח את תורת עצמנו מליבנו, ולעורר את הרחמים הרבים המונעים אותנו מליפול ברשתם.

היטב אחר המתחדש בו ולא לעזוב את הבנייה המתחדשת למרות שאיננו באותו הגוון. ואדרבה כאשר יתבונן על כל זה במבט כולל מלמעלה יראה איך הכל סיבוב אחד גדול הבא להצטרף אל מראה אחד נפלא.

סידור תפלות קבע מתוך ההתעוררות

וכאן הוא ההוראה החדשה. במקום לבדוק את הסידור או את מחשבות ובקשות אתמול הטובים הם אם לאו, יבחר לו האדם את המחשבות הטובות שלו ואת הנוסחאות הטובות שלו, (והאמת שאפשר לתרגל את כל זה גם על המחשבות והמילים והפעולות של קודמיו, כי הכל במעגל אחד הולך והרי הדורות כולם נשמה אחת, ומה הם כל סדרי התפלות והמצוות והסיפורים אם לא רשימות הדברים שעבדו לנשמה זו בדורות קודמים אשר מהם מקווים להמשיך את אותו ההארה ולבנות על גביו. אבל אנחנו נצייר הכל בלשון יחיד כי כך יובן בבירור שאיננו חיקוי בעלמא) ויחזור עליהם, ויעשה מהם בסיס לנוסח קבוע שלו, ויאמין כי אותו הנוסח ואותו הסגנון ואותו הדרך הוא שניתן לו מלמעלה כמו חובה לומר בכל יום ויום או בכל סדר זמנים הנראה לו ראוי, ויאמר גם בשעות שאיננו יודע לחברם מחדש, מתוך האמונה במה שהשיג בזמן שחיברם. וישתמש בהם כסיכומים מתומצתים של כל מה שידע אז, שלא יצטרך לטרוח לחדש אותם שוב ושוב, בכדי שיוכל לפנות מתוכם אל השגות נעלות יותר ואל בקשות נעלות יותר.

וכאן עלינו להצדיק מעט הוראה זו, שכן הסברא הראשונה אומרת שהיא סתירת כל עיקר טענת החתירה. אמנם מתוך שהבהרנו שאנחנו מדברים על המשכת אותו ההשגה עצמה בנוסח קבוע ומתומצת, אנחנו כבר מבהירים את סדר הפעולה. כי הלא אדם הוא יצור זוכר, והוא בונה את כל ידיעותיו ופעולותיו קומה על גבי קומה, מה שבנה אתמול יסוד למה שיבנה היום, כך במעשיו וכך במחשבה. הלא למה יגרע השגת שלימות הנפש העליונה המכונה דרך תפלה, מכל שאר מדרגות שלימויות הנפש הנמצאות, שיהיה במצב המתמיד של 'בונה עולמות ומחריבם'. (אמנם הוא נכון תמיד ביחס למדרגה עוד יותר עליונה אבל זה נהיה בדקות יותר כל פעם). ואמר הרב מראפשיץ, הכל קונים לעצמם סחורה טובה בשמונה עשרה, אבל אני שווה בה כי אני צריך לסגור את הסחורה ולאחסנה היטב שלא אצטרך להתחיל שוב לקנות אותה בשמונה עשרה הבאה. וזו דרך החכמה היסודית גם

האמונה בהשגת העבר שלו

הראשון הוא המתלבש במצוות הענווה ואומר לאדם הנה כבר ראית שצדקו הפשטנים, אתה זה החכם שביקשת לחבר לעצמך סדר תפלה עצמאית, והנה גם הוא התיישן לך, למה שלא תשוב אל אישך הראשון כי טוב לך אז מעתה. וכמה גדולים דברי חכמים. וכל אלה הנוסחאות הנשמעות לקוחות מספרי קדוש וממקורות קדושים כהם ויותר מהם אומר השטן אל יעקב כאשר נותר לבדו, וכי היה שווה לך כל הענין של גניבת הברכות ועצות נסתרות של אמך ולמה לא הנחת את הכל כפי הפשט שעשו הוא הבכור והנה כבר ברחת וכבר פעלת את כל הפעולות שלך ובסוף תשתחוה לו שוב. אבל יעקב איננו נרתע כי הוא איש תם ההולך בתמימות והוא עונה לשרו של עשו דבר ראשון וגם אם חזרתי בי ומה בכך, אז עשיתי את עצת אבי ואמי בתמימות ועכשיו אני עושה את שהמלאך מצווה עלי בתמימות, ובמה גדלה הליכתי היום אחרי עצתו מהליכתי אתמול אחר עצתו שאהיה כתוהה על הראשונות.

אבל אינני צריך באמת לתירוץ זה, כי האמת הוא שאין זה דומה כלל, לא אותו יעקב יצאתי מבאר שבע ולא אותו יעקב אני חוזר לשם, כי במקלי עברתי את הירדן הזה ועתה הייתי לשני מחנות. ואותם המחנות שעשיתי לי לביתי, הלא בהם כל אשר המלאך הראה לי בחלומי, ואם לך לא הראה מה לי ולך הנה זה אשר הראה לי, ואין לי שום סיבה לוותר על הפך הקטן אשר הראה לי מלאכי גם אם לדעתך אתה מכבד את אבינו יותר ממני ויש לך רעיונות מוצקים יותר. וכללו של דבר, הוא מתעורר להאמין בהשגת רוח הקודש שלו של העבר יותר ממה שהצועק הזה מאמין כביכול בהשגת רוח הקודש של הנוסח הנמסר לו מאנשי כנסת הגדולה, ולא בהתרסה כי מי יודע מי גדול ממי, אלא כי טוב לו פת חרבה ושלווה בה קב אחד שלו מתשעה קבין של חברו. והוא מתייחס אל השגת העבר שלו עצמו באותו חרדת קדוש בדיוק כמו שמתייחסים כל המתיימרים להתייחס אל העבר של אבותיהם בחרדת קודש. (ובאמת שהוא יותר מהם, כי הוא התגבר על שרו של עשו לעשות כן והם אינם יודעים מה הם עושים ואף החרדה הזו כביכול פיקטיבית היא). והוא מזכיר לעצמו כי נביא העובר על דברי עצמו נאמר בו 'אנכי אדרוש מעמו'. וגם אם אין איש יודע אל אלהים יי אל אלהים הוא יודע והוא ישפוט בינו ובין כרמו.

ההוריה הוא הענווה ולא ביטול השגת עצמו

ואז בא השר ואומר לו ראה איזה שגעון גדלות התלבש בך שאתה אומר רוח הויה דיבר בי ומילתו על לשוני, ואיה הענווה והקטנות אשר הוא החובה לכל דורשי הויה. ויעקב עונה לו בוודאי אתה צודק ולא מגיע לי כלום, וכך הוא אומר לאלהיו קטנתי מכל חסדים ומכל האמת. אבל שמע נא אתה שרו של עשו מה אתה מציע לי, אתה אומר שבגלל שאני יעקב הקטן, לכן עדיף לי להתעלם מכך שאת כל המחנה הזה אשר פגשתי הם אשר חנן אלהים את עבדו, אתה טוען טענה מופרכת כמו עדיף לומר 'נו זה אני טרחתי בעמל עצמי הקטן והטיפש', כי הרי לייחס את הצלחתי לאלהים זה מין שגעון גדלות של המתיימרים לנבואה. די בניסוח הטענה הזו להבין עד כמה היא איננה מתחילה. ואין השגת הדעת והמראה שונה מן השגת הכסף והזהב והילדים, בשניהם אומר הצדיק הלא לאלהים פתרונים, ספרו נא לי. בלעדי, אלהים יענה את שלום פרעה.

ההסכמה להשגת הקטנות

ואז בא השר ומקטרג עליו קטרוג אחר ואומר לו עוד טענה מתקבלת על הדעת, הרי ההשגות שלך כולם גשמיות וראה איך נראה אליך האל בדמות שרו של עשו, והרי אם תשתחוה לו תעבור על איסור עבודה זרה ואתה למדת בוודאי את כל האזהרות שלא לטעות בשליח כי שמי בקרבנו, ואיך תעשה הדבר הגדול הזה ותכריז על אשר ידעת וראית ולמדת שהוא האלוה והלא בדבר הזה הלכו כל החושים הגדולים אחר עיניהם וחטאו והחטיאו. ויעקב עונה לו יפה מאד אני בוודאי לא שוכח את האזהרות של רבי עקיבא, אשתדל לפחות כפי יכולתי לא לשכוח אותם. אבל אולי תסביר לי שוב מה אתה מספר לי, אתה טוען לי מין טיעון עקום של גאווה מעורבת בענווה, אתה זה הבא להזהירני על הענווה אתה אומר לי שבעצם אני נביא כזה גדול שאני אמור להבין כמו משה רבינו כי לא יראני האדם וחי, ולהיות כמו ישעיה הנביא הנמוך ממנו בדרגתו ולומר ואראה את השם לא מתאים לי, יפה מאד. ומה לעשות שאני במדרגה הקטנה מאד כמו שאני ואכן אני מודה בהשגת דעתי כי השגתי מלוכלכת מאד ואולי היא אף ממדרגות מאד מאד נמוכות ולא השיגו את שני חיי אבותי בימי מגוריהם, וכי מפני כן אדחה את שלי. וכי איזה מין דרך הוא זו לדחות

את מתנת האלהים כי לדעתך מגיע אליך מתנה יותר גדולה. (וכאן הוא סוד גדול לא ניתן להרחיב כרגע).

השגת האתמול נעשה כלי לנבואת היום

וכאן הוא מידת ההודיה על חלקו ועל יותר מחלקו שהיא העצה המעולה הפשוטה והישרה נגד כל העקמומיות הללו. שכאשר הוא מודה לאל אשר נתן לו חכמה ומענה לשון, בטרם החיבור ובשעת החיבור ואחר החיבור, הרי בכך עצמו הוא מקדש את המילים שניתנו לו. ובכך הוא הופך את המילים האלה למקדש, כפי הדין שהרחבת המקדש והעזרות נעשה בשתי תודות, והיינו כי הגדת תודה הוא המקדשת את המתנה וקובעת אותה כדבר קדוש, כי הדבר שאין מודים בו הרי הוא נפרד משורשו ואיך תשרה בו הקדושה, וההודיה הוא הדבר הפשוט שאינו מייחס לעצמו כוחות אלוהיים וגם אינו מכחיש שהם כוחות אלהיים אבל מודה על חלקו. ואז כאשר הוא אומר את אותם המילים שלמד והתפלל אתמול, הרי הם נעשים כלים ממש לרוח הויה הדובר בו היום. וזה נאמר בפירוש בשער רוח הקדוש להרב ז"ל אשר עיקר דרך הנבואה ורוח הקודש הוא שהמצוות ומילות

התורה ומחשבות כוונות העבודה אשר עשה המשיג אתמול הם החוזרים אליו היום במין קול הברה ובהם מתלבשים ההבנות החדשות והסודות העליונים יותר. וכל זה הוא סוד הרושם הנשאר בכל דבר קדוש ואמיתי והרושם הראשוני שממנו מתחיל האדם כל יום הוא עבודת עצמו של אתמול. וזהו סוד הדלקת נר חנוכה שחכמים לקחו את המצווה שזכו לעשות אותה יום אחד וציוו לעשות ממנה עצמה זכרון, ולא נמצא כדבר הזה לעשות זכר למצוה כי אם לניסים, ואם כי הנס נעשה למצוה הרי העיקר הוא המצווה ולא הנס, שהנס אינו אלא שהושג להם מצווה זו, אבל הם לימדו אותנו לקחת את המצווה שעשה אתמול ולעשות ממנה עצמה זכר ולתרגלה שוב על פתח בתינו מדי שנה בשנה, ועל זה הם אומרים שנברך וציוונו להדליק נר חנוכה, והיכן ציוונו, אתמול שהשגנו עצמנו שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך, אנחנו מאמינים שאשר הושג לנו הוא ציוויו כמו המצוות של תורת משה עצמה, ועל ידי שאנחנו אומרים זאת אנחנו אומרים גם שעשה ניסים לאבותנו ולנו בימים ההם בזמן הזה.

להדליק נר חנוכה

בעל 'אבני נזר' שאל פעם את אחד מתלמידיו אם חידש משהו בתורה לפני הדלקת נר חנוכה, ענהו שלא חידש כלום. הפטיר הרב: 'אם כן, הדלקת כמו 'עם הארץ'. (לוח רבר בעתו)

דרכו של הרבי מלובלין היה להדליק נרות חנוכה באופן (שנראה) פשוט ביותר. הוא היה נכנס לבית המדרש ואומר את הברכות ומדליק את הנרות, ללא שום תנועות מיוחדות או התלהבות יתירה. ואחר ההלדקה היה חוזר ונכנס אל ביתו. (פעם אחת היה הרב ק' מראפשיץ בימי החנוכה מלובלין, והביא איתו עם בנו הר' אליעזר מד' זיקוב. פנה הרב מראפשיץ אל בנו ואמר 'ראה, כל יום אפשר ללמוד דרך חדשה בעבודת ה' מהדלקת הרבי. גליון דעהו).

בשם הרב בס' פרדס שער ערכי הבינוניים אי' דהשכינה נקראת שמן משחת קודש, כי [נמשכת מבחי' חכמה עילאה, וכמו] שמן שנופל על הבגד נשאר רשימו לעולם, כך כל דבר שבקדושה עושה רישום לעולם, וכך כביכול כ"מ ששרתה שכינה נשאר רישום כמו כותל מערבי וכו' לכן כתיב וירא אליו באלוני ממרא, דכיון ששרתה שכינה באותו מקום נשאר רשימו גם בזה הזמן ומודיענו הכתוב שאם היו בונין שם ביהכנ"ס היה טוב להתפלל בו וז"ש באברהם אל המקום אשר עמד שם וכו' שנשאר שם רישום וכו', ולכך אדם שעומד להתפלל ואינו יכול להתפלל עצה לזה שיזכור התפילה שהתפלל באיזה פעם שנראית לו שהתפלל היטב בוודאי נשאר שם רשימו מאותו תפילה ועי' יכול גם עכשיו להתפלל (אמרי פנחס)